

Meten van 'andere doelen'

Netwerkdag kwaliteitszorg vo
5 november 2019

Over 'andere doelen'

- Veel vo-scholen streven meer na voor hun leerlingen dan traditionele doelen
- Werken daarmee aan competenties voor de toekomst

Maar om wat voor doelen gaat het dan?
En hoe weet je dat je ze bereikt?

Veel overlappende begrippen

- Onderzoek toekomstgerichte scholen
- Verkend: waar richten ze zich op?
- Definities niet scherp, elke school eigen taal en accenten
- Toch een gemene deler gevonden, namelijk
  - * persoonsvorming
  - * zelfsturing
  - * kritisch denken
  - * creativiteit
  - * maatschappelijk bewustzijn
  - * samenwerken

Valt dat te meten? Hoe? En moet je dat willen?

- Meetbaar ja, maar wel een zoektocht met plussen en minnen
- Willen ja, want als je doelen stelt moet je ook zichtbaar willen maken wat je bereikt

Meerdere redenen voor zichtbaar maken

Voor leerlingen:

- Leerproces ondersteunen (feedback geven)
- Ontwikkeling volgen
- Zelfinzicht bij leerlingen bevorderen
- Eindopbrengst bepalen

Voor docenten:

- Gemeenschappelijk maken waarover je het hebt

Wat is daarvoor nodig?

- Doelen omschrijven
- Operationaliseren: welk gedrag, houding etc moeten leerlingen laten zien?
- Op welk moment? Leerlijnen en einddoel
- Methoden kiezen voor *assessment*

Welke meetmethoden beschikbaar en waarvoor bruikbaar?

- Kennistoetsen
- Rubrics
- Learner reports
- Vragenlijsten (zelfrapportage leerlingen)
- Vragenlijsten (oordelen van anderen)
- Observaties
- Portfolio's
- Uitvoering opdrachten beoordelen

Wat weten we hierover vanuit onderzoek?

- Elke methode heeft voor- en nadelen > hierna te bespreken

Kennistoetsen

- Meten wat leerlingen weten over een onderwerp
- Weinig bestaande instrumenten
- Wat wel:
  - + kennistoets meetinstrument burgerschapscompetenties
  - + ICCS-onderzoek
  - + (delen van) Alvabavo
- **Voordelen:** objectief; makkelijk afneembaar
- **Nadelen:** beperkt domein; ‘weten hoe’ is nog geen gedrag

Rubrics

- Meten een vaardigheid, op basis van observatie en/of zelfreflectie
- Principe: niveau-indeling, van beginnend tot expert
- In opmars, veel in/met praktijk ontwikkeld
- Specifiek of generiek?
- Ontwerpen moeilijker dan je denkt.....
- Visuele vorm ook mogelijk

- **Voordelen:** geschikt voor veel 'andere doelen'; zowel zelfbeoordeling als oordeel van anderen mogelijk; geschikt voor gesprek met leerlingen
- **Nadelen:** toepassing kost veel tijd; niveau-indelingen soms discutabel/geen meerwaarde boven schaalvragen

- *Tip: leerlingen rubrics laten maken*

Learner reports

- Meten wat leerlingen zelf aangeven geleerd te hebben
- Principe: open vragen, m.b.v. ‘leerzinnen’, kan met meer/minder sturing
- Altijd gerelateerd aan een specifieke leercontext/opgave
- **Voordelen:** breed toepasbaar, maximale ruimte voor eigen inbreng leerling, ook feedback voor leraar, basis voor gesprek
- **Nadelen:** taal- & reflectievaardigheden nodig; niet geschikt voor beoordeling; leerlingen vinden het soms moeilijk

Vragenlijsten - zelfrapportages

- Principe: leerlingen scoren hun eigen houdingen, vaardigheden, gedrag mbv vragenlijst
- Toegepast in ons onderzoek: I-self/I-self creativiteit, maatschappelijk bewustzijn
- **Voordelen:** makkelijk afneembaar; afname kost weinig tijd; geschikt voor attitudemeting en voor diagnostisch gebruik
- **Nadelen:** gevoelig voor zelfover/onderschatting en/of sociaal wenselijke antwoorden; alleen inzicht in eigen beeld van de leerling

Vragenlijsten-oordeel anderen

- Principe: leraar/ouder/medeleerling/..... beoordeelt de leerling (gedrag, vaardigheden)
- **Voordelen:** makkelijk afneembaar, objectiever?
- **Nadelen:** gevoelig voor halo-effect, belastend voor leerkrachten, gevoelig voor (culturele) bias

Observaties

- Principe: directe observatie van gedrag met behulp van format voor vastleggen of scoren
- **Voordelen:** minder halo-risico, objectiever, meer expliciete normen, geschikt voor complexe en levensechte taken, leerlingen kunnen ook elkaar observeren
- **Nadelen:** ingewikkeld, tijdrovend, bij formele instrumenten specifieke training nodig, gevoelig voor context

Portfolio's

- Principe: leerling verzamelt bewijzen van eigen kunnen in een map; dit is basis voor selfassessment en assesment door anderen
- **Voordelen**: legt verantwoordelijkheid bij leerling
- **Nadelen**: bewerkelijk; niet zo geschikt voor 'andere doelen'? (=hoe lever je daarvoor bewijzen)

Oordeel uitvoering opdrachten

- Principe: leraar of medeleerling beoordeelt hoe een (complexe) opdracht is uitgevoerd tav specifieke aspecten (bijvoorbeeld samenwerking)
- **Voordelen**: vergelijk observatie, maar dan minder gericht op 'hier en nu'; geschikt voor levensechte taken
- **Nadelen**: contextgebonden, moeilijk geschikt te maken voor volgen van ontwikkeling

Zelf ontwikkelen of niet?

- **Voordelen van zelf doen:** bevordert het gesprek in de school over wat te verstaan onder ...; voor contextgebonden oordelen kent alleen de school/de leraar de context/de beoogde doelen
- **Nadelen van zelf doen:** meetinstrumenten maken is moeilijk, hoe krijg je ze voldoende specifiek?

Wat is er op de markt?

- Dat valt nog niet mee > zie inventarisatie meetinstrumenten
- We vonden in ons onderzoek niets bruikbaar voor *persoonsvorming*, terwijl scholen dat juist centraal stelden
- Oplossing: **aanbodvragenlijst** ontwikkeld. Bijvoorbeeld:

Op deze school leer je:

- * Ontdekken wat voor iemand je bent
- * Dat je anders mag zijn dan een ander
- * Ontdekken waar je interesses liggen

Bleek goed te differentiëren tussen scholen met meer/minder vernieuwend concept

Van meten naar bevorderen

- Essentieel is om leeractiviteiten te organiseren waarin leerlingen de beoogde kennis, vaardigheden, houdingen daadwerkelijk moeten toepassen
- Dat kan via curriculum, didactiek, pedagogisch klimaat, leeromgeving: zie Volman, M., Raban, A., Heemskerk, I., Ledoux, G., & Kuiper, E. (2017). *Toekomstgericht onderwijs. Doelen en werkwijzen van innovatieve vo-scholen*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Ook hiervoor geldt: voer het gesprek met elkaar en met leerlingen: waarom leidt activiteit x tot leereffect y?